

Üniveristelerde Ölçme ve Değerlendirme Birimi: Gazi Eğitim Fakültesi Örneği

Establishment of an Assessment Office at a University: The Gazi Faculty of Education Case

Hakan Yavuz ATAR¹, Ayfer SAYIN²

¹Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, haya1494@gmail.com

²Gazi Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, ayfersayin@yahoo.com

ÖZET

Türkiye'deki eğitim fakültelerinin en önemli sorunlarından biri fakültelerde okutulan temel dersler arasında bir standart olmayışdır (YÖK, 2007). Ders içerikleriyle ilgili belirli bir standardın olmaması eksikliğini gidermek için Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) atmış olduğu adımlardan bir tanesi, üniversitelerde okutulan temel dersler için kur tanımlaması yapmasıdır. YÖK'ün belirlemiş olduğu bu temel kur içeriğinin üniversitelerde ne derecede uygulandığı ise çok bilinmemektedir. Kur içeriklerinin üniversitelerde ne derecede uygulandığını belirlemenin yollarından bir tanesi, kur tanımları yapılmış ortak zorunlu derslerin üniversite ya da fakülte genelinde ortak sınavlar ile yoklanmasıdır. Bu çalışmada, Orta Anadolu'da büyük bir üniversitenin eğitim fakültesi, Gazi Eğitim Fakültesi, genelinde YÖK kur tanımında yer alan içeriğin uygulanan ortak sınavlar ile yoklanma süreci ve sınavların uygulanması esnasında karşılaşılan sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm önerileri yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ölçme ve değerlendirme, test geliştirme, test uygulama, test puanlama, test analizi.

ABSTRACT

One of the main issues that faculties of education in Turkey face is the lack of a standard curricula for basic courses that are taught in these faculties (Higher Education Council (HEC), 2007). One of the attempts to resolve this issue made by the HEC was to outline the main contents of basic courses. However, the extent of the adoption level of these outlined content by universities mostly remains unknown. One possible way to determine the adoption level of the outlined content is the use of standardized testing throughout the faculty or university. In this study, testing process as experienced at the Gazi faculty of education is explained. Furthermore, this study reports the challenges encountered during test development, administration and reporting phases and provides insights in regards to resolution of these challenges.

Keywords: Test construction, assessment, test administration, scoring, test analysis.

SUMMARY

One of the main issues that faculties of education in Turkey face is the lack of a standard curricula for basic courses that are taught in these faculties (Higher Education Council (HEC), 2007). One of the attempts to resolve this issue made by the HEC was to outline the main contents of basic courses. However, the extent of the adoption level of these outlined content by universities mostly remains unknown. One possible way to determine the adoption level of the outlined content is the use of standardized testing throughout the faculty or university. In this study, testing process as experienced at the Gazi Faculty of education is explained.

The Gazi faculty of education has more than nine thousand students. The faculty board has recently decided to administer tests on seven core courses that are taught across the faculty. Administering standardized tests on seven subject areas to this many students three times a semester (i.e. midterms, make-ups and final) is not an easy task and requires an establishment of an assessment office. This study explains how the process of developing, administering and scoring of these tests were carried out.

Test Development: Test development in each core subject area consisted of five stages: 1) Test construction meetings with faculty of relevant core courses; 2) Determine competencies and skills for the subject area; 3) Determine a test blueprint for the subject area; 4) Writing items and validating items; 5) Assembling test forms and validating test forms.

Test Administration: Each subject area test were administered to approximately two thousands students. PHP and MySQL programs were used to create test documents and handle student, classroom and test proctor availability data.

Test Scoring and Reporting: The test scoring process includes rigorous quality checks and analysis of test data to ensure the accuracy of scoring. Several reports have been developed to convey student performances on each core subject area.

The challenges encountered during test development were mainly consisted of faculty concerns regarding standardized tests. Faculty concerns can be classified in three categories: 1) Concerns regarding the influence of standardized tests on course materials; 2) Concerns regarding differences among departments; 3) Concerns regarding the influence of standardized testing on grading of student performances.

Analysis of test data indicates that student achievements vary greatly across departments. It has been found that regardless of the test area some departments consistently scored significantly less than other departments. The authors content that achievement gaps among departments are mainly due to students' readiness and prior experiences in the relevant subject area. Future research is needed to further explore the reasons behind the gap in student performances. Future research on student attitudes toward the standardized test also needed.

GİRİŞ

Üniversitelerde, özellikle eğitim fakültelerinde, okutulan derslerle ilgili en önemli sorunlardan biri okutulan ders içeriklerinin bir standardının olmayışıdır (YÖK, 2007). Temel derslerde bir standardın olmayışı bazı problemlere neden olmaktadır. Bu problemlerden belki en önemli iki tanesi ders içeriğinin zamanla değişmesi ve öğrenciler arası not adalet duygusunun tahrip olmasıdır.

Ders İçeriğinin Zamanla Değişmesi

İçerik ile ilgili standardın olmayışı, müfredatı aynı olması gereken bazı temel derslerin bölümden bölüme, dersi veren bir öğretim üyesinden diğerine çok farklılaşmasıdır. Bu farklılığın boyutunun çok büyüdüğü ve okutulan dersin zamanla başka bir derse dönüştüğü görülebilmektedir. Bazı derslerin bölüm ya da anabilim dalı ihtiyaçları doğrultusunda özelleştiği ve çok farklı bir ders haline geldiği olabilmektedir. Örneğin YÖK'ün belirlemiş olduğu müfredata göre Bilgisayar I dersine ait konular şu şekildedir: 1) Kelime işlemci; 2) Tablolama, 3) Bilgisayar Donanımı; 4) Temel kavramlar;

5)İnternet kullanımı, 6) İşletim sistemi. Konular bu şekilde olması gerekirken bazı anabilim dallarında bu alt ana konulardan bir kısmı ya da hiçbiri işlenmeyebilir. Bu konuların yerine üst düzey resimleme programları ya da ses ve nota programları Bilgisayar I dersinin ana içeriğini oluşturuyor olabilir. Bu farklılaşmanın boyutuna göre bu durumda zamanla Bilgisayar I dersi anabilim dalına özel “Bilgisayar Uygulamaları” dersine dönüşebilmektedir.

Öğrenciler Arasında Not Adalet Duygusunun Tahrip Olması

Farklı bölümlerde okutulan aynı zorunlu ortak dersler arasında zorluk, işleniş, test tipi ve müfredat bakımından eşdeğerliğin olmayışı, öğrenciler arasında not adaleti duygusu açısından ciddi sıkıntılar doğurmaktadır. Öğrenciler değişik bölümlerde, sınıflarda olan arkadaşları ile kendisini; derslere giren öğretim üyesinin ders işleyişi, değerlendirme yöntemleri bakımından kıyaslamaktadır. Dersin işleniş, içeriği ve kapsamı bakımından kendilerini avantajlı ya da dezavantajlı olarak görebilmektedirler.

Ders içerikleriyle ilgili belirli bir standardın olmaması eksikliğini gidermek için YÖK’ un atmış olduğu adımlardan bir tanesi, üniversitelerde okutulan temel dersler için kur tanımlaması yapmasıdır. Kur tanımlamasının amacı, aynı ya da farklı üniversitelerde okutulan temel derslere esas teşkil edecek içeriği belirlemektir. Son yıllarda üniversitelerde okutulacak kitaplar YÖK kur tanımı baz alınarak hazırlanmıştır. Ancak yeni YÖK kur tanımı baz alınarak aynı alanda hazırlanmış kitaplar arasında da büyük farklılıkların olduğu da bilinmektedir.

YÖK’ün belirlemiş olduğu bu temel kur içeriğinin üniversitelerde ne derecede uygulandığı da çok bilinmemektedir. Bu sorunu çözenin yollarından bir tanesi, kur tanımlarının üniversite ya da fakülte genelinde ortak sınavlar ile yoklanmasıdır. Ortak sınavların yapılması ile hem YÖK’ ün belirlemiş olduğu kurun uygulanması, hem okutulan temel derslere bir standart getirilmesi hem de eğitim ve öğretimin kalitesinin artırılması sağlanabilir.

Bu çalışmada, Orta Anadolu'da büyük bir üniversitenin eğitim fakültesi, Gazi Eğitim Fakültesi, genelinde YÖK kur tanımında yer alan içeriğin uygulanan ortak sınavlar ile yoklanma süreci ve uygulama esnasında karşılaşılan güçlükler anlatılmaktadır. Anlatıma fakülte bünyesinde kurulan ölçme ve değerlendirme biriminin kuruluş amacı ile başlanmış ve örnek bir test hazırlama, uygulama ve raporlama süreci sunulmuştur. Çalışmanın sonunda da karşılaşılan güçlükler ve önerilere yer verilmiştir.

ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME BİRİMİNİN YAPISI

Fakülte Yönetim Kurulu tarafından belirlenen yedi farklı zorunlu ortak ders alanında (Örnek: İngilizce, Atatürk İlke ve İnkılapları) her dönem uygulanacak olan vize, vize telafi ve final sınavlarının hazırlanması, uygulanması ve puanlanıp raporlanması, karmaşık ve koordinasyonu zor bir süreçtir. Bu sürecin koordinasyonunu sağlamak için özelleşmiş birimlere ihtiyaç vardır. Eğitim fakültesi bünyesinde oluşturulan ölçme ve değerlendirme birimi, zorunlu ortak dersler için uygulanacak sınavların her aşamasının daha sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için kendi içerisinde üç özel alt birime ayrılmıştır: 1) Test Hazırlama; 2) Test Uygulama 3) Test Puanlama ve Raporlama. Aşağıda örnek bir test hazırlama, uygulama ve puanlama ile raporlama süreci anlatılmaktadır.

Test Hazırlama Süreci: Test hazırlama aşaması ortak sınav uygulamalarının en önemli aşamasıdır. Zira iyi sorular hazırlanmamışsa iyi bir test ürünü de ortaya çıkamaz. Daha açık bir ifadeyle uygulama ve puanlama aşamalarında en son teknolojiler, en iyi istatistiksel programlar kullanılsa, en iyi ölçme ve değerlendirme uzmanları testleri değerlendirse bile test soruları iyi hazırlanmamışsa, test kapsamı iyi belirlenmemişse o testin ölçmek istenilen özellikleri ölçüp ölçmediğinden emin olunamaz (Airasian ve Russel, 2008; Payne, 2003; Stiggins, 2008; Özçelik, 2010). Dolayısı ile testlerin kalitesi, testi oluşturan soruların kalitesi ile doğru orantılıdır.

Test hazırlama aşaması üç alt alan içerisinde en uzun süreyi kapsayan ve yoğun emek isteyen bir aşamadır (Doğan 2009; Özçelik, 2010). Test hazırlama süreci beş ana

aşamada gerçekleştirilmiştir: 1) Bölümdeki öğretim üyeleri ile toplantı 2) Alanı temsil eden konu ve alt konuların ya da yetenek ve becerilerin belirlenmesi 3) Belirtke tablolarının oluşturulması 4) Soruların yazılması 5) Testlerin oluşturulması ve kalite kontrollerinin yapılması

1) Bölümdeki Öğretim Üyeleri ile Toplantı-Komisyonlarının Oluşturulması: Zorunlu dersi öğretmek ile yükümlü tüm öğretim üyeleri ve/veya elamanlarıyla dönem başında bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda öğretim üyelerinden bu sürece nasıl katkı yapmaları beklendiği kendilerine anlatılmıştır. Sınavlarda öğretim üyeleri ile ilgili beklentiler şu şekildedir: Öğretim üyelerinden; 1) İlgili alanda önemli olan yetenek ve becerilerin belirlenmesi, 2) Alanlar belirlendikten sonra vize ve final sınavlarına esas teşkil edecek belirtke tablolarının oluşturulması, 3) Sorumlu olduğu derse ait soru bankalarının oluşturulması amacı ile ilk sınav oluşturma aşamasında çoktan seçmeli, 5 seçeneikli 50 orijinal sorunun yazılıp ölçme ve değerlendirme birimine gönderilmesi istenmiştir. Soru bankaları oluşturulduktan sonraki dönemlerde öğretim üyelerinin her dönem ilave 10 soru yazıp göndermeleri gerekmektedir. Yukarıdaki işlerin organizasyonunun ilgili alan uzmanları tarafından yapılması kararlaştırılmıştır.

Beklentiler anlatıldıktan sonra her bir ortak ders için ölçme ve değerlendirme birimi personeli ile iş akışını yürütecek ilgili alandan iki araştırma görevlisinin alan uzmanı olarak belirlenmesi istenmiştir. Ayrıca, bu alan uzmanlarının çalışmalarını ilgili anabilim dalında koordine edecek bir de alan koordinatörü belirlemeleri talep edilmiştir. Alan uzmanından beklenen görevler şunlardır: 1) Ortak derste ilgili öğretim üyeleri ile ölçme birimi arasında iletişimin sağlanması ve iş akışında köprü görevinin üstlenilmesi;

2) Öğretim üyelerinden alınan soruların alan içeriği bakımından incelenmesi ve düzenlenmesi 3) Soruların orijinallik bakımından incelenmesi; 4) Soruların belirtke tablosu baz alınarak soru bankasına yerleştirilmesi amacıyla kodlanması 5) Soruların soru bankasına aktarılması 6) Belirtke tablosu esas alınarak testlerde yer alacak soruların seçilmesi. Alan koordinatörünün görevleri ise: 1) Alan uzmanlarının

karşılaştıkları problemlerin çözümünün sağlanması 2) Belirlenmiş hatalı soruların incelenmesi ve hataların düzeltilmesi için önerilerde bulunulması olarak belirlenmiştir.

2) Alanı temsil eden konu ve alt konuların ya da yetenek ve becerilerin belirlenmesi: İlgili alanı oluşturan konular ve alt konular belirlenirken öğretim üyelerinden Yüksek Öğretim Kurulu'nun üniversitelerde okutulan zorunlu dersler için yapmış olduğu kur tanımını baz almaları istenmiştir. Ancak bazı öğretim üyelerince kur tanımında yer alan ifadelerin çok genel ifadeler olduğu belirtilmiş ve kur tanımında yer alan bazı konular alt konulara bölünmüştür. Kazanımlar ve hedef davranışlar bu yönde düzenlenmiştir.

İyi bir değerlendirmenin ön şartı öncelikle değerlendirme yapılacak olan alanın yeterince detaylı ve eksiksiz olarak tanımlamaktır (Airasian ve Russell, 2008; Stiggins, 2008; Özçelik, 2009). Alanı teşkil edecek kapsamın daha geçerli bir şekilde belirleyebilmek için ilgili alandaki kazanım ve becerilerin, dersi öğretmekle yükümlü her bir öğretim üyesi tarafından ayrı ayrı oluşturulması istenmiştir. Böylelikle kazanım ve davranışların tek bir kişi veya belirli bir alt grup üyeleri tarafından oluşturulmasına engel olunmuştur. Öğretim üyelerinin her birinden elde edilen kazanım çalışma dökümanlarında yer alan kazanım ve davranışlar tek tek incelenmiş, ortak ve benzer kazanımlar alan uzmanlarınca birleştirilerek tek bir kazanım listesi haline getirilmiştir. Bu birleştirilmiş kazanımlar alan uzmanları ve eğitim programı uzmanlarınca tek bir dökümana dönüştürülmüş ve belirtke tablosunu oluşturmak üzere öğretim üyelerine tekrar gönderilmiştir. Örneğin; bilgisayar dersi için yaklaşık 20 öğretim üyesinden geri gelen kazanım çalışma dökümanları alan uzmanlarınca tek tek incelenerek gerekli düzenlemeler yapılmış, ortak ve benzer kazanımlar tek bir kazanıma indirgenip tek bir dökümanda toplanmıştır.

3) Belirtke tablolarının oluşturulması: İlgili test alanı yeterince detaylı bir şekilde tanımlandıktan sonra her bir alt alanın sınavlardaki önemi ya da ağırlığı belirlenir (Atılgan, 2009; Özçelik, 2010). Tek bir çarşaf liste haline gelen kazanım çalışma dökümanında yer alan kazanımlar ikili sayı, kazanımların altında yer alan davranışlar ise dördü sayı sistemine göre numaralandırılmıştır. Davranışların ilk iki numarası ait

olduğu kazanımı belirtmektedir. Örneğin birinci kazanım 01 olarak ve birinci kazanımın birinci davranışı 01 olarak numaralandırılmış ve bu kazanımın kodu 0101 olarak belirtke tablosuna yazılmıştır. Bu kod sisteminin geliştirilmesinin amacı, hazırlanacak olan testlerin belirtke tablosuna uygunluğunun kontrolünün kolaylaştırılmasına ve sonraki dönemlerde geliştirilecek olan testlerin eşdeğerliğinin kontrolünün elektronik olarak yapılabilmesine olanak sağlamaktır.

Kodlama işlemleri bittikten sonra belirtke tabloları, ilgili öğretim üyelerine alan uzmanları aracılığı ile geri gönderilmiş ve her bir öğretim üyesinden kazanım bazında testlerde yer alacak soru sayısını vize ve final için ayrı ayrı belirtmeleri istenmiştir. Yine bu dökümanda vizeye kadar olan konularını/kazanımlarını belirlemek için bir kesme noktası belirlemeleri istenmiştir. Öğretim üyelerinden gelen soruların ön incelemelerinde soruların büyük bir çoğunluğunun bilişsel taksonomi düzeyleri düşük olduğu görüldüğünden belirtke tablosunu oluşturma çalışmasına bilişsel düzey boyutu dahil edilmemiştir.

Öğretim üyelerinden gelen belirtke tablosu dökümanları incelenmiş ve her bir konu/kazanım için ortalama soru sayısı hesaplanmış ve bu sayılar tam sayıya yuvarlanarak belirtke tabloları nihai şeklini almıştır. Bu nihai belirtke tablosu son bir onay için öğretim üyelerine iletilmiş ve öğretim üyelerince onaylanıp imzalandıktan sonra ölçme ve değerlendirme birimine gönderilmiştir.

4) Soruların yazılması, soru bankalarının oluşturulması: Ortak dersten sorumlu her bir öğretim üyesinden sorumlu olduğu zorunlu ortak ders ile ilgili 50 çoktan seçmeli soru yazıp soruları cevaplarıyla birlikte ölçme birimine göndermeleri istenmiştir. Öğretim üyelerine soru yazarken final sınavı belirtke tablosu uyarınca soru yazmaları hatırlatılmıştır. Zira bazı kazanımlar ya da davranışlar için soru yazmak zor, bazılarında kolay olabilir. Soru bankasında yer alacak soruların belirli kazanım ya da davranışlarda yoğunlaşmasını belli kazanımlarda soruların az olmasının ya da hiç olmamasının önüne geçmek için bu yöntem kullanılmıştır.

Öğretim üyelerinden gelen sorular yaygın olarak kullanılan bir soru bankası yazılımına aktarılmış ve ilgili alanın soru bankası oluşturulmuştur. Sorular soru bankasına aktarılmadan önce soruların hangi kazanım ya da davranışı ölçtüğü, alan uzmanlarınca belirlenmiş ve ilgili davranış kodu sorulara atanmıştır. Bu kodlamanın iki amacı vardır: 1) Testi oluşturan soruların belirtke tablosuna uygunluğunu kontrol etmek 2) Soru bankası özelliklerini kullanarak eşdeğer test geliştirmeyi kolaylaştırmak. Soruların kalite kontrolü sırasında bazı soruların orijinalliğinden şüphe duyulmuş ve bu sorular soru bankasına aktarılmamıştır.

Kodlanan sorular, ölçme ve değerlendirme uzmanları tarafından psikometrik özellikler açısından incelenmiş, sorular üzerinde gerekli görülen düzeltmeler yapılmıştır. Son olarak Türkçe alan uzmanlarınca sorular, dil ve anlatım özelliklerine göre değerlendirilmiş, yazım ve noktalama hatası, dil yanlışlığı olan sorular düzeltilmiştir.

5) Testlerin oluşturulması: Testlerde yer alacak sorular, belirtke tablosuna göre alan uzmanları tarafından belirlenmiştir. Her bir testte 50 soru olacak şekilde testler düzenlenmiştir. Testte yer alacak sorular basımdan önce alan uzmanları, eğitim programcıları ve ölçme uzmanlarınca tekrar gözden geçirilmiştir. Bu kalite kontrol aşamasında soru köklerinde ve seçeneklerde varsa grafiklerde gerekli görülen düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, testte yer alan sorular iki alan uzmanı tarafından ayrı ayrı çözümlenerek cevap anahtarının doğruluğu teyit edilmiştir. Oluşturulan test, soru bankası programında dört farklı kitapçık (A, B, C, D) haline getirilmiştir. Soruların sayfa içindeki bütünlüğü, sayfa numaraları ve gerekli yönergeleri gibi diğer kalite kontroller yapıldıktan sonra her bir kitapçıktan basıma aktarılmak üzere birer nüsha alınmıştır. Alınan nüsha üzerinde de yukarıda bahsedilen kalite kontrol aşamaları tekrar edildikten sonra kitapçıkların basımı yapılmıştır.

Testlerin Uygulanması: Sınavlarda görev alacak bina yöneticisi, bina sınav sorumlusu, yardımcısı, bina denetmenleri, sınav salon başkanları ve gözetmenleri ile sınıfların sınav kapasiteleri sınavdan önce belirlenmiş ve bunlarla ilgili tablolar hazırlanmıştır. Sınavlarda görev alacak gözetmen ve salon başkanı gibi akademik personel ve sınıfların

eşleştirilmesi, öğrencilerin sınıflara atanması, öğrenci yoklama listeleri, sınav tutanakları ve cevap kağıtlarına öğrenci bilgilerinin girilmesi MySql veritabanı ve Php programları kullanılarak yapılmıştır. Cevap kağıtlarına öğrencilerin ad, soyadı, üniversite kimlik numaraları, sınava girecekleri ortak ders alanı, sınava girecekleri derslik, sınav saati basılmıştır. Öğrenci, sınav esnasında kitapçık kodunu işaretlemek ve cevap kağıdında ilgili yeri imzalamakla yükümlüdür. Sınavda görevli salon başkanları ve gözetmenler ise öğrencilerin doğru kitapçığı işaretlediklerini paraflamak ve sınava girmeyen öğrencilerin cevap kağıdındaki “gelmedi” bölümünü işaretlemekle yükümlüdürler. Derslere kayıtlı öğrencilerle ilgili her türlü bilgi üniversite öğrenci işlerinden alınmış ve veritabanına aktarılmıştır.

Basımı tamamlanan sınav dökümanlarının (test kitapçıkları, cevap kağıtları, kapı listeleri vb) tasnifi ölçme ve değerlendirme birimi çalışanları gözetiminde dekanlık personeli tarafından yapılmış ve ilgili sınav tarihinden bir gün önce sınav binalarına gitmeye hazır halde sınav evrakları güvenli bir şekilde kapatılmıştır. Sınav günü sınav zamanından bir saat önce evraklar yine ölçme ve değerlendirme birimi çalışanları gözetiminde sınav binalarına dekanlık personeli ile taşınmış ve bina sorumluları aracılığı ile sınıflara dağıtılmıştır.

Ortak sınavların her birinde ortalama olarak 2000 öğrenci aynı anda sınava katılmıştır. Derslik sıkıntısından dolayı bu kadar öğrencinin aynı anda sınava alınabilmesi için sınavlar akşamüstü 17:30 dan sonra başlatılmıştır. Ortak sınavlarda yer alan 50 soru için toplam 50 dakika süre verilmiştir. Bu süre bitiminden itibaren öğrencilerin cevap kağıtları, test kitapçıkları toplanıp bir zarf içine konulduktan sonra bina sınav sorumlusuna teslim edilmiştir. Sınav dersliklerinden toplanan zarflar kutulara yerleştirilip ölçme ve değerlendirme birimine getirilmiştir.

Ölçme ve değerlendirme birimine getirilen cevap kağıtları zarflardan çıkarılıp optik okuyucuya aktarılmış ve cevap kağıtlarının okutulması işlemi kısa bir süre içinde tamamlanmıştır. Okuma işlemi sonucu elde edilen .txt dosyaları kaydedilmiş ve uygulama veritabanına aktarılmıştır. Veritabanında sınav sonuçlarının ön

değerlendirmesi ve gerekli eşleşmeleri yapıldıktan sonra öğrencilerin adı, soyadı, öğrenci numaralarını, öğrencilerin sorulara cevaplarını içeren bir .txt dosyası ölçme ve değerlendirme programına aktarılmıştır.

Testlerin Puanlaması: 50'şer sorudan oluşan ortak sınavlar toplam 100 puan üzerinden puanlanmıştır. Soruların puanlanmasında herhangi bir ağırlık farkı yoktur. Ham test puanı iki ile çarpılarak toplam test puanı elde edilmiştir. Toplam test puanının hesaplanmasında yalnızca doğru cevap sayıları kullanılmış, verilen yanlış cevaplar, puan hesaplamalarında etkili olmamıştır.

Testlerin Raporlanması: Ölçme ve Değerlendirme Birimi tarafından gerçekleştirilen sınavların puanlaması tamamlandıktan ve puanlar onaylandıktan sonra elde edilen veriler ve bulgular üç farklı boyutta incelenmiştir: 1-Madde istatistikleri, 2-Test istatistikleri, 3-Öğrenci başarısı. Öğrenci başarısı da öğretim üyesi, anabilim dalı ve öğretim türü baz alınarak değerlendirilmiştir.

Madde İstatistikleri: Bir testteki maddelerin işe yarayıp yaramadığı, işe yaramıyorsa nedenlerinin ne olduğunu, gerekli durumda hangi düzeltmelerin yapılacağı gibi sorulara yanıt vermek için test maddelerine verilmiş cevapların analiz edilmesi gerekir (Tekin, 2004). Çoktan seçmeli maddelerin analizinde özellikle üç yön üzerinde durulur. Bunlardan birincisi maddenin güçlüğü, ikincisi ayırt ediciliği, üçüncüsü de çeldiricilerin işlerliğidir (Özçelik, 2010).

Madde güçlüğü, doğru cevap sayısının tüm cevaplayıcılar sayısına oranıdır (Özçelik, 2010). Öğrencilerin bilgi düzeylerini ölçmeyi amaçlayan başarı testlerinde madde güçlüğü bakımından her düzeyde sorunun bulunması beklenmektedir; ancak soruların çoğunluğunu orta düzeyde sorular oluşturmalarıdır. Denenmiş bir test maddesinin ayırıcılığı onun, yoklanan davranışa sahip olan cevaplayıcıları bu davranışa sahip olmayanlardan ayırma gücüdür. Her bir maddenin testte yer alma amacı zaten, bir öğrenme ürününü yoklamaktır (Özçelik, 2010). Maddenin ayırt ediciliği, testten alınan toplam puanlara göre, grubu en yüksek puandan en düşük puana doğru sıralandığında uç

grupların (üst grup-alt grup) her bir maddeye verdikleri puan ortalamalarının karşılaştırılmasıyla hesaplanır (Özgüven, 1994). Ayırt edicilik gücünün diğer bir önemi test güvenilirliğine olan etkisinden kaynaklanmaktadır (Ebel, 1967). Ayırtıcılığı eksi olan yani alt grupta daha çok doğru cevap verilen maddeler teste hiç kullanılmamalıdır (Özçelik, 2010).

Bu bilgiler doğrultusunda oluşturulan ve uygulaması yapılan zorunlu ders testlerinin madde analizlerinden madde ayırt edicilikleri ölçme ve değerlendirme programı ile hesaplanmış ve hesaplanan madde güclüğü ve madde ayırt edicilikleri sonucunda testten çıkarılması gereken maddelerin olup olmadığına karar verilmiştir.

Test İstatistikleri: Her bir teste ait ortalama zorluk, ortalama ayırt etme gücü, güvenilirlik ve ölçmenin standart hatası hesaplanmıştır. Ayrıca öğrencilerin testlerdeki başarı durumlarını karşılaştırmak için başarı kesme noktası olarak %60 belirlenmiş, testte yer alan soruların %60 ve fazlasını doğru cevaplayan öğrencilerin sayısı ve yüzdeleri saptanmıştır. 2009-2010 Bahar Dönemi vize sınavlarına ait test istatistikleri Tablo 1’de verilmiştir. Görüldüğü gibi testlerin güvenilirlikleri ve ortalama zorlukları arasında büyük farklılıklar vardır. Ayrıca öğrenci başarıları incelendiğinde de farklılıkların olduğu gözlemlenmektedir. Bu farklılık testlerin zorluklarının yani sıra başarı dağılımlarının yatıklığıyla (örnek: sola çarpıklık) ilgilidir.

Tablo 1. Ortak sınavların Test Özellikleri ve Başarı Bakımından Karşılaştırılması
Örneği

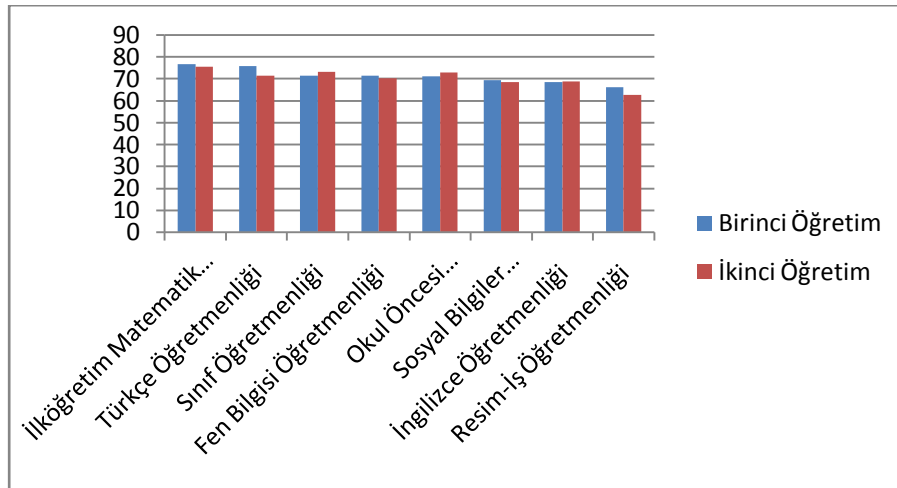
ORTAK SINAV ADI	N	%60 başarı ve üzeri alanların Oranı	Test Zorluk Derecesi	Test Ayırt Etme Gücü	KR-20
01. ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ-II	2210	88	0,75	0,33	0,82
02.BİLGİSAYAR-II	2052	88	0,70	0,27	0,70
03.YABANCI DİL-II (İNGİLİZCE)	1612	58	0,61	0,48	0,93
04.EĞİTİM PSİKOLOJİSİ	1538	64	0,64	0,34	0,83
05.SINIF YÖNETİMİ	489	85	0,68	0,21	0,55

TOPLAM

7957

Bir testin güvenilirliği o testin iç tutarlığının bir göstergesidir. Testin güvenilirliği ne kadar yüksekse, ölçmedeki hata o kadar az, dolayısıyla iç tutarlılık o kadar yüksek olur. Ölme ve değerlendirme biriminin öncelikli hedefi, uygulanan sınavların güvenilirliklerini 0.80 ve 0.80'nin üzerine taşımaktadır. Bu doğrultuda güvenilirliği 0.80'nin altında kalan test alanları mercek altına alınmış ve test geliştirme süreci ve uygulama sürecinde alınabilecek önlemler tartışılmıştır. Bu önlemlerden en önemlisi ilgili test alanındaki soruların ayırt ediciliğinin artırılmasıdır.

Öğrenci Başarısı: Öğrenci başarıları öğretim üyesi, anabilim dalı ve öğretim türü baz alınarak incelenmiştir. Şekil 1'de öğretim üyesi baz alınarak öğrenci başarı karşılaştırması örneğine yer verilmiştir.

Şekil 1. Bilgisayar II dersinde öğretim türü bazında öğrenci karşılaştırılması örneği

Şekil 1'de öğretim türü (normal öğretim-ikinci öğretim) bazında öğrenci başarı karşılaştırılmış, aynı anabilim dalında yer alan öğrencilerin öğretim türüne göre başarılarında büyük bir değişim olup olmadığı incelenmiştir. Karşılaştırılan öğrenci başarılarında büyük farklılıkların olmadığı görülmüştür. Diğer öğrenci başarı karşılaştırmalarında anabilim dalı bazında ve öğretim üyesi bazında öğrenci

başarılarında büyük farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Bu farklılıklara neden olan faktörler şu şekilde sıralanmıştır:

a. Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri: Hazır bulunuşluk, insanın belli bir gelişim görevini olgunlaşma ve öğrenme yoluyla yapabilecek düzeye gelmesidir (Başaran, 1994). Öğrenme sürecinde hazır bulunuşluk, belli bir öğrenme faaliyetini gerçekleştirmek için gerekli olan ön koşul davranışların kazanılmasıdır (Ülgen, 1997). Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin anabilim dallarına göre değişiklik göstermesi, öğrenci başarısını anabilim dallarına, dolayısıyla da öğretim üyesine göre de değiştirmektedir. Örneğin aynı öğretim üyesi tarafından öğretilen bir zorunlu dersin öğrenci başarısında bir anabilim dalının başarı ortalaması 73 iken, diğer bir anabilim dalının başarı ortalaması 45'tir. İki anabilim dalı öğrencilerinin başarıları arasında 28 net ortalama puan farkı bulunmuştur.

b. Öğrenci sayısı: Anabilim dallarında yer alan öğrencilerin belli bir sayıdan sonra artması öğrenci başarısının düşmesine neden olabilir. Kalabalık olmayan sınıflarda öğretmen öğrencilerle bireysel olarak ilgilenebilir, öğrencilerin gelişimlerini izleyebilir, sınıfı daha etkili yönetebilir, katılımcı öğretim yöntemleri kullanabilir. Ayrıca kalabalık olmayan sınıflar, öğretmenin moralini, tutumunu, mesleki doyumunu da olumlu yönde etkiler. Kalabalık sınıflarda öğrencilerin dikkati daha kolay dağılır (Erden, 1998). Yine aynı öğretim üyesi tarafından verilen ve aynı bölüme bağlı iki anabilim dalı arasındaki öğrencilerin ortalama başarıları arasında 23 (76-53) net ortalama puan farkı bulunmuştur. Anabilim dallarındaki öğrenci sayıları incelendiğinde öğrenci sayılarında 49 kişilik bir fark (66 kişi-17 kişi) olduğu görülmüştür. Ayrıca ortak alan sınavına katılan sınıflardaki öğrenci sayısı ile ortalama öğrenci puanı arasında yapılan korelasyon analizleri *eksi* (-) değerinde bulunmuştur. Bu durum da öğrenci sayısı arttıkça öğrencilerin ortalama başarı puanının düştüğünü göstermiştir.

KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Testlerin geliştirilmesi, uygulanması ve puanlaması ile raporlanması aşamasında çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunlar ve sorunlara çözüm önerileri aşağıda belirtilmiştir.

Test Geliştirmede Karşılaşılan Sorunlar

Öğretim üyelerinin ortak sınavlar hakkında görüşleri alınmış ve varsa ortak sınavlara karşı endişeleri giderilmeye çalışılmıştır. Ortak sınavlar ile ilgili üç temel endişe şu şekildedir:

Öğretim materyalleri ile ilgili endişeler: Farklı öğretim üyeleri tarafından dile getirilen bu endişeler şu şekilde özetlenebilir: “Ortak sınavlar ile ortak tek bir kitap belirlenmek isteniyor. Üniversitelere tek tip kitap dayatılamaz.” Öğretim üyeleri ile olan toplantılarda öğretim üyelerine ortak derslerle ilgili tek tip kitap belirleme amacının olmadığı belirtilmiştir. Ortak sınavların sağlıklı bir şekilde yürüebilmesi için önemli olanın ortak sınav alanı ile ilgili belirlenen yetenek ve becerilerin öğrencilere kazandırılmasıdır. Öğretim üyelerinin, öğrencilerine sorumlu oldukları ortak ders için bu kazanımları ve becerileri kazandırmayı hedefleyen bir ve birkaç farklı kitap önerebileceği iletilmiştir. Ortak derslerin okutulduğu bölümlerin farklılıkları ile ilgili endişeler: Değişik öğretim üyeleri tarafından dile getirilen bu endişeler şu şekilde özetlenebilir: “Bölümler arası farklılıklar vardır. Dolayısı ile aynı ders farklı bölümlerde farklı şekilde okutulmalıdır.” Bazı ortak ders alanlarının, örneğin bilgisayar dersi, anabilim dallarında yürütülmesinde ve /veya konu kapsamında bölümlere göre büyük farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu değişikliklerin bazılarının ise Yükseköğretim Kurulu’nun belirlemiş olduğu kur tanımından oldukça uzaklaştığı anlaşılmıştır. Fakülte genelinde aynı koda sahip ortak ders alanının standart bir müfredata sahip olması gerektiği öğretim üyeleriyle tartışılmış ve ihtiyaç duyulması halinde Yükseköğretim Kurulu’nun belirlemiş olduğu kur tanımına uymayan öğretim programı ile ilgili o bölüme özel olarak ayrı bir ders açılabileceği fakülte yönetimi tarafından kendilerine bildirilmiştir.

Ortak derslerin değerlendirmesi ile ilgili endişeler: Farklı öğretim üyeleri tarafından dile getirilen bu endişeler şu şekilde özetlenebilir: “Ortak ders alanını oluşturan bazı yetenek ve becerilerin kazanıp kazanılmadığı çoktan seçmeli sorular ile ölçülemez. Sınıf içi uygulamalar, proje ödevleri ve diğer performans ödevlerinin de değerlendirmeye dahil olması gerekir.” Ortak sınav vize ve final sonuçlarının öğretim üyelerine ham puanlar olarak sağlanacağı anlatılmış; istenildiği takdirde öğretim üyelerinin sınıf içi veya dışı diğer değerlendirmelerini bu ham puanlara ek olarak kullanabilecekleri bildirilmiştir. Ancak öğretim üyelerinin kullanacakları son değerlendirme puanını oluşturacak formülde kullanacakları vize, final, performans değerlendirmeleri ağırlandırmaların en azından anabilim bazında aynı olması tavsiye edilmiştir. Sözlü anlatım, yazılı anlatım gibi üst düzey becerilerin ve uygulamaların fazla olduğu derslerin vize sınavlarının öğretim üyelerince yapılması, final sınavının ölçme ve değerlendirme birimi tarafından yapılması kararlaştırılmıştır.

Test Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar

Gazi Eğitim Fakültesinde zorunlu ortak dersten sorumlu tüm anabilim dalı öğrencileri aynı anda sınav oldukları için yer sıkıntısı yaşanmıştır; bu nedenle ortak sınavlar akşam saatlerinde yapılmıştır.

Test Puanlama ve Raporlamada Karşılaşılan Sorunlar

Raporlama bölümünde de bahsedildiği gibi öğrenci başarıları, anabilim dalı, öğretim türü (normal öğretim-ikinci öğretim) ve öğretim üyesi bazında karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda bazı anabilim dallarının test farkı gözetmeksizin hep alt sıralarda yer aldığı belirlenmiştir. Diğer faktörlerin yanında bu durumun en çok öğrenci hazır bulunuşluğu ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Gazi Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerine kayıt yaptırmaya hak kazanan öğrencilerin üniversitelere giriş sınav puanları (ÖSS, YGS) arasında çok büyük farklılıklar vardır. Bu farklılıkların değişen oranlarda öğrencilerin fakülte genelinde yapılan ortak sınav başarılarına yansıdığı düşünülmektedir.

SONUÇ

Üniversitelerde ortak zorunlu ders olarak belirlenen ve YÖK tarafından kur tanımı yapılan derslerin kur tanımına paralel ve kurumun hedefleri doğrultusunda objektif ölçme araçları hazırlanmasına yardımcı olmak, öğrencilere uygulanan sınav sonuçlarını değerlendirmek ve bunları raporlaştırmak, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitim verilmesini sağlamak amacıyla Fakülte Yönetim Kurulu kararıyla Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi'ne bağlı Ölçme ve Değerlendirme Birimi kurulmuştur.

Gazi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin sorumlu oldukları ortak zorunlu derslerin başarı ölçmelerinin standart hale getirilebilmesi, bunun için sınavların birim tarafından uygulanması, puanlanması, raporlaştırılması, anabilim dalları, dersler ve öğretim üyesi bazında başarı gelişimlerinin değerlendirilmesi, aynı ortak zorunlu dersten sorumlu öğrencilerin eşit bir şekilde ölçülmesinin sağlanması, öğrencilerin başarı gelişimlerinin değerlendirilmesi ve eksikliklerin tespiti, oluşan sorun/ endişelere alınacak önlemlerin belirlenmesi birimin amaçlarını oluşturmaktadır. Ölçme ve değerlendirme birimi bu amaçlar doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmekte, eksiklerini tespit edip kendisini geliştirmektedir.

Bu araştırmada Gazi Eğitim Fakültesi bünyesinde çalışmalarını sürdüren Ölçme ve Değerlendirme Biriminin kurulması, uygulamaları hakkında bilgilere ve uygulama süreçlerine ilişkin açıklamalarla örneklere yer verilmiştir.

ÖNERİLER

1. Bazı anabilim dalı öğrencilerinin hemen hemen her test sonucuna göre sonlarda yer almasının önüne geçmek için bu öğrencilerin sınavlarda eksik kaldıkları yerler tespit edilmeli ve bu eksiklikleri gidermek için çalışılmalıdır. Bu doğrultuda öğretim üyelerine gönderilen test sonuçlarına ek olarak, öğrencilerin hangi konularda az başarılı olduklarını gösteren bir rapor gönderilebilir. Böylelikle öğretim üyeleri öğrencilerinin

hangi konularda daha çok zorlandıklarını görebilir ve ders işleyişini ona göre yeniden şekillendirebilir.

2. Öğretim üyelerini anlamlı bir şekilde karşılaştırabilmek için tek bir uygulamaya bakarak karar verilmemeli, öğretim üyelerinin orta vadedeki performansları değerlendirilmelidir. Ayrıca aynı öğretim üyelerinin her dönem aynı anabilim dallarında ilgili dersi vermelerinin önüne geçilmeli, öğretim üyeleri arasında rotasyona gidilmelidir.

3. YÖK'ün belirlemiş olduğu kur tanımı sadece eğitim fakülteleri için değil tüm üniversiteler / fakülteler için ortaktır ve açıklamalar bazı durumlarda yetersiz görülmektedir. YÖK'ün kur tanımında sadece konu başlıkları yer almaktadır. Bu kur tanımları daha ayrıntılı olarak verilebilir.

4. Ölçme ve değerlendirme birimi tarafından gerçekleştirilen sınav sonuçlarının geçerliğini belirlemek için ortak sınav puanları ile öğretim üyelerinin, varsa, öğrenci performans, ödev ve diğer puanlandırmaları arasındaki ilişki incelenebilir.

5. Ölçme ve değerlendirme biriminin zorunlu ortak derslerdeki ortak sınav uygulaması sadece eğitim fakültesi anabilim dallarında değil üniversitede yer alan tüm fakülteelerde uygulanabilir. Ortak sınavların üniversite genelinde uygulanması çok daha büyük ve karmaşık bir organizasyon gerektirecektir. Bu durumda ölçme ve değerlendirme biriminin özellikle test uygulama alt biriminin alt yapı ve uzman personel ihtiyacı yeterince karşılanmalıdır.

6. Kişisel olarak kısıtlı sayıda öğrenciler ile yapılan görüşmelerde öğrencilerin bir bölümü ortak sınavlara karşı olumlu görüş belirtirken diğer bir kısmı olumsuz görüş belirtmiştir. Başka bir çalışmada bu görüşlerin tüm alt boyutları belirlenmeli, ortak sınavların öğrencilerin derse olan motivasyonlarını ve ders başarılarını ne doğrultuda etkilediği araştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

Airasian, P. W. ve Russell, M.K. (2008). *Classroom Assessment: Concepts and Applications*. Altıncı baskı. New York: McGraw Hill.

- Atılğan, H. (2009). Test geliştirme, H. Atılğan, A. Kan, N. Doğan (Editörler) *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Dördüncü Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 315-348.
- Başaran, İ.E. (1994). *Eğitime Giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Doğan, N. (2009). Çoktan seçmeli testler, H. Atılğan, A. Kan, N. Doğan (Editörler) *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Dördüncü Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 223-268.
- Ebel, R.L. (1967). Relation of item discrimination to test reliability. *Journal of Educational Measurement*, 4, 125-128.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara, Alkım Yayınevi.
- Özçelik, D.A. (2010). Test Hazırlama Kılavuzu, Ankara: Pegem A Yayınevi.
- Özgüven, İ.E. (1994). *Psikolojik Testler*, Ankara: PDREM Yayınları.
- Payne, A.D. (2003). *Applied Educational Assessment*. İkinci baskı. Canada: Wadsworth-Thomson Learning.
- Stiggins, R. (2008). *An Introduction to Student-Involved Assessment for Learning*. New Jersey: Pearson-Merrill Prentice Hall.
- Tekin, H. (2004). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Ülgen, G. (1997). *Eğitim Psikolojisi*., Ankara: Alkım Yayınevi.
- Yüksek Öğretim Kurulu (2007). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri*. Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı.